

V. RICHTER, *Vertica*

knjigama *Sinturbanizam* (1964) i *Heliopolis* (1968). Usporedo s teoretskim preokupacijama, intenzivno se (od 1962) bavi plastičnim istraživanjima. Razrađuje načela »sistemske plastike«, građene od niza istovjetnih serijskih elemenata, koji u beskonačnim varijacijama tvore uvijek novu plastičnu cjelinu (*Sistemska plastika*, 1963; *Reljefometar*, 1964; *Prostorne strukture*, 1965; *Rastavljene sfere*, 1967). U okviru višemedijske opredijeljenosti razrađuje na istim zasadama i svoje »sistemsko slikarstvo« (od 1981), a radi i grafiku.

Okušao se i na području scenografije ostvarivši zapažena scenografska rješenja za dramske i operne predstave (S. Prokofjev, *Vjenčanje u samostanu*, Zagreb 1959; W. Shakespeare, *Julije Cezar*, Zagreb 1979; R. Strauss, *Elektra*, Mainz 1981).

Samostalno je izlagao u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, New Yorku, Zürichu, Milanu, Veneciji, Napulju i Udinama. Izlagao je redovito u okviru novih tendencija i s grupom »Junij« (Ljubljana). Dobio je Herderovu nagradu 1981.

BIBL.: *Predmet kao prostorni subjekt*, Mozaik (Beograd), 1954, 3; *Nove perspektive*, ČIP, 1958, 1; *Odnos arhitekture i pejzaža*, Arhitektura, 1960, 4–6; *Dileme suvremenih likovnih kretanja*, ČIP, 1960, 10; *Sinturbanizam*, Zagreb 1964; *Ideološki i praktički aspekti sinturbanizma*, Naše teme, 1964, 11; *Skica teorije velikih gubitaka*, Polja, 1966, 95–96; *Heliopolis – četverodimenzionalan grad*, Arhitektura, 1968, 99–100.

LIT.: R. Putar, Vjenceslav Richter (katalog), Zagreb 1964. – E. Franković, Sinturbanizam Vjenceslava Richtera, Naše teme, 1964, 11. – J. Denegri, Sinturbanizam, Umetnost (Beograd), 1965, 1. – A. Pasinović, Sistemska plastika Vjenceslava Richtera, Arhitektura urbanizam (Beograd), 1969, 53–54. – V. Horvat-Pintarić, Vjenceslav Richter, Zagreb 1970. – J. Denegri i Ž. Košćević, EXAT 51, Zagreb 1979. – V. Horvat-Pintarić, Vjenceslav Richter, u katalogu: 13. međunarodni bijenale grafike, Ljubljana 1979. – D. Gerhardt, Vjenceslav Richter, Gottfried von Herder Preise (Wien), 1981. – J. Denegri, Apstraktna umjetnost u Hrvatskoj, II, Split 1985. Ž. Kć.

RIČICE, selo i kraška dolina S od Imotskoga. Zbog izgradnje akumulacije 1980. sustavno su istražene nekropole sa stećcima na lok. Pratrova glavica i Parlovi. Utvrđena su dva tipa ukopa: u obzidane grobnice i neposredno u zemljane rake; nekropole se datiraju u XIV. i XV. st. (nalazi novca). Stećci s ukrasima i određeni broj bolje očuvanih preneseni su na novu lokaciju kraj župne crkve i groblja u selu Ričice.

LIT.: V. Kovačić, Ž. Mikić, N. Jakšić i G. Nikšić, Ričice – nekropole stećaka, Split 1983. R.

RIDER → **DANILO**

RIEDL, Pavao, kipar (? , 1725 – poslije 1776). God 1753. stupio u pavlinski red; njegova poznata djelatnost ograničena je na područje

P. RIEDL, detalji oltara samostanske crkve u Sv. Petru u Šumi

RIJEKA, Koblerov trg

RIJEKA, Gradski toranj

istarsko-vinodolske pavlinske provincije. Prvo mu je djelo drveni oltar Ivana Krstitelja iz bivše crkve Sv. Nikole u Senju, od 1790. u župnoj crkvi u Puntu na Krku. U senjskoj je katedrali njegova *Pietà* i dva stojeća anđela (1754). Najviše je njegovih radova očuvano u samostanskoj crkvi u Sv. Petru u Šumi; tu je R. s radionicom izradio cjelokupnu drvorezbarsku i kiparsku opremu crkve: oltare (glavni 1755, oltar Ružarice 1759, oltar Sv. Križa 1763, oltar Nevine dječice 1766, oltar Pavla Pustinjaka 1772), propovjedaonicu i kućište orgulja. Njegov su rad i kameni kipovi na pročelju crkve. Posljednje je Riedlovo djelo veliki oltar u bivšoj pavlinskoj crkvi Uznesenja Marijina u Crikvenici; uz god. 1776. na oltaru su zabilježena imena kipara P. Riedla, stolara Franje Schmelza i Filipa Vidrića te slikara i pozlatara Luke Hausera. — R. je kipar velike zanatske vještine; u primorske je krajeve donio zakasnele oblike alpskoga baroka.

LIT.: D. Baričević, Paulus Riedl, pavlinski kipar u Istri i Hrvatskom primorju, Peristil, 1973—74, 16—17. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok. — D. Baričević, Kiparstvo u pavlinskim crkvama u doba baroka, u knjizi: Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244—1786, Zagreb 1989. R.

RIJEČKI SALON, pregledna izložba suvremenoga slikarstva i kiparstva bivše Jugoslavije. Saloni su se održavali bijenalo u Modernoj galeriji u Rijeci 1954—63, osim 1958. Najvažniji je bio Salon '54 na kojemu su prvi put u zemlji (na grupnoj izložbi) izlagana djela apstraktna umjetnosti. To je ujedno prva veća poslijeratna izložba na kojoj su selektori povjesničari umjetnosti (Katarina Ambrozić, D. Bašičević, R. Putar, F. Šijanec, B. Vižintin). Na Salonu '56 sudjelovalo je 28 umjetnika iz Pariza. Saloni su nastali kao izraz potreban za uspostavljanje kontinuiteta između predratnih i poslijeratnih tokova suvremene umjetnosti u Jugoslaviji.

LIT.: B. Valušek, Salon '54 u Rijeci, ŽU, 1983, 36. — Moderna galerija Rijeka (voditelj), Rijeka 1992. B. Val.

RIJEKA, grad na S Jadranu. Najstarija naselja, ilir. gradine, nalaze se na uzvisinama oko Riječkoga zaljeva (Veli vrh, Vela straža, Trsatski brijeg, Sv. Križ i Solin). Rim. nalazi potvrđuju da se na mjestu današnje Rijeke nalazila ant. *Tarsatica*, od IV. st. ključna točka obrambenoga sustava tzv. liburnijskoga limesa (ostaci zida, koji se uz manje prekidne protezao do Gorskoga kotara, konzervirani su na brijegu Goljak—Kalvarija, a na Katarini dosežu visinu do 2 m). Rim. je supstrukcija otkrivena u temeljima gradskih zidina, a rim. arhitektura i kupalište s hipokaustom istraženi su u Užarskoj ulici. Očuvana stara vrata bila su ulaz u zgradu pretorija limeske utvrde (IV. st.). Uz rim. cestu koja je spajala Tergeste sa Seniom otkrivena je nekropola iz I—II. st. — U VI. st. *Tarsatica* pada pod vlast Bizanta, no od VII. st. stanovništvo se brzo pohrvaćuje; naziv se očuvao u imenu obližnjega → *Trsata*. Srednjovj. naselje, po crkvi Sv. Vida nazvano *Reka Sv. Vida* ili *Sv. Vid na Rječini*, nastaje unutar preostalih ant. zidina. Grad postaje središte arhidakonata i kaptola, a gospodari kvarnerske gospoštije,

Devinci i poslije njih Walseeovci, na najvišoj točki u gradu imaju svoj kaštel. Hugo Devinski dao je sagraditi augustinski samostan s crkvom Sv. Jeronima (1315—1408). U poslije barokiziranom kompleksu očuvane kapele Sv. Trojstva i Bezgrešnoga začeca (fragmenti gotičkih fresaka) te svetište crkve imaju osobine alpske gotike. Raspelo u crkvi Sv. Vida i *Pietà* u Pomorskom i povijesnom muzeju vrijedne su gotičke umjetnine uvezene iz alpskoga likovnog kruga. Mediteranske oblike donosi u Rijeku majstor Juraj iz Zadra, koji dograđuje svetište crkve Uznesenja Marijina i gradi ložu za zvona s gotičkim biforama na zvoniku (1445). Ruža na pročelju crkve (1516) primjer je gotičko-renesansnoga mješovitoga stila.

Razvitkom grada od drugoga desetljeća XVII. st., sagrađeni su vrijedni spomenici, uglavnom u baroknome stilu. Furlanski majstor F. Olivieri 1638. gradi isusovačku crkvu Sv. Vida kružnoga tlocrta, prema uzoru na crkvu Santa Maria della Salute u Veneciji; prvotni projekt preinačuju B. i G. Martinuzzi dodavanjem galerije 1725. Krajem XVII. i poč. XVIII. st. barokizira se unutrašnjost crkve Uznesenja Marijina. Gotička augustinska crkva Sv. Jeronima obnavlja se 1768; njezino pročelje skladno određuje trg pred njom. Pravosl. crkvu Sv. Nikole na Pregradu gradi 1790. riječki arhitekt I. Hencke u rokoko stilu. Baroknu obnovu sakralnih zdanja prati i promjena crkv. namještaja. Mramorne oltare s kipovima rade furlanski majstori koji donose oblike rim. i venec. baroka. Gorički majstori Paccassi rade oltare za crkvu Sv. Vida, a Lazzarini također za Sv. Vid i crkvu Uznesenja Marijina. F. Mislej iz Ljubljane izrađuje glavni oltar, a padovanski kipar J. Contiero kipove (poslije 1726) u istoj crkvi. U Rijeci se udomaćuje kipar A. Michelazzi iz Gradiške na Soči (propovjedaonica i oltar Sv. Josipa iz 1731. u crkvi Sv. Vida, gl. oltar u crkvi Sv. Jeronima). Uz uvezene slike za oltare nazočna su i djela domaćih slikara I. F. Gladića (*»Predaja ključeva«* iz 1640. u crkvi Uznesenja Marijina) i I. K. Cosminija (zabilježen kao Zvane Kuzmin pitur) čija se slika *»Pokloni pastira«* nalazi u klaustru augustinskoga samostana. Dvije pale — Sv. Filip Neri (1750) i Sv. Antun, slikara V. Metzingera, koji je ostvario ciklus franjevačkih svetaca u samostanu na Trsatu, nalaze se u crkvi Uznesenja Marijina. — Od javnih se građevina ističu novi lazaret na Mandraču koji je dao sagraditi car Karlo VI. 1722 (projektant A. F. de Verneda). — Grad se naglo širi nakon potresa 1750. Po urbanističkome planu A. Gnamba uređuje se *»riječki trokut«* — prostor između ušća Rječine i današnjega Togliattijeva trga, uređuje se obalna prometnica od Mlake do Trga na Rječini. Arhitektura na reguliranome arealu Novoga grada (Civitas nova) ima obilježja jozefinskoga baroknoga klasicizma (ističe se palača Rafinerije šećera iz 1758—86. s vrijednom unutrašnjom dekoracijom). Na potezu srušenoga gradskog zida A. Gnamb te A. F. de Verneda, I. Candido i I. Hencke daju Korzu izgled srednjovj. ulice. Pred gradom se nasipavanjem stvara plato i gradi luka, tako da se pročelje grada mjesto prema Mrtvom kanalu premješta prema